

Тюбешиу

«Ишигиз кыйынды, алай бек магъаналыгы»

КЪМР-ни Башчысы Казбек Коков профессионал усталыкты баш ишчилеринде жорлагъан эмда алчы жерлени алгъан устаза бла тюбешигенди.

«Усталарыбыз регионун атын иги бла айтдырадыла. Юч жылы ичинде Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны сууъалары бла конкурслада жорлагъан - 11, алчы жерлени алгъан да 22 адам белгиленгендиле», - деп жазганды Казбек Коков телеграм-каналында.

Тюбешиу Устазны кюнине аталганды эмда Волныйн Аулда 12-чи номерли орта школда бардырылганды. Ол да бошдан тойлолду. Сентябрьде «Билим» миллет проекты керге ишленген жаны мекеме эшиклерин ачкъды. «Билим берюню шендою заманга келиширча этиу баш борчларыбыздан бири болгъанлай кыялады. 2018 жылдан бери республикада 25 школ, 55 сабий сад ишленгендиле, билим берю

учреждениладан 70 чаклы бири жангыртылгандыла. Энди орта профессионал, школгъа деринде эмда кшошак билим берюню инфраструктурасын тап халга инфраструктуреге керек болукду», - деп белгилегенди КЪМР-ни Башчысы. Тюбешиуно кезиунде 34-чи номерли республикалы гимназияны сынау оплотте келтирилгенди. Анда регион вузлары студентлери педагог практикаларын етедиле. Келир заманыны усталарын хазырлайдыла, дегре да болукду. Кън заманына багъаргъа тюшеген саусу сабийлеге госпиталь школ-ла къурануу проектинде да бийик багъа берилгенди, ол башламчылыкны андан ары бардырырга керек болгъаныны юсюнден айтылганды. Дагъыда жалгъан акылдан

эмда пилотсуз робототехникадан дерсле кириуу амалла да сюзолгендиле. Ушакны кезиунде сейри оюмла, кыйматлы предложелила да эшитилгендиле. Алагъа къарамлай кваллык тойлолду, деп шыандырганды Казбек Коков. Республиканы оюнуосу устазны байрам бла алгъышлаганды, кыйын, алай бек керекли ишлеринде жетишилме тежегенди.

Ачылыу

Сёз туризмни айнытынуу юсюнден баргъанды

Тюне Москвада ТАСС-ны пресс арасында 2025 эм 2026 жылда Россей Федерацияда тау лыжалы бла учуудан кезуу башланганына эм «Россейн таулары» деген миллет премияны ачылыуа жоралат пресс-конференция бардырылганды. Видеосвязь амал бла аны ишине кыатышканы, берген сорууларына жууапла айтканы эм Къабарты-Малкъарда саулай да туризмни айнытынуу юсюнден халларганды, деп билдиргенди КЪМР-ни Башчысы Казбек Коков кесини телеграм-каналында.

«Сезигиз саламын, озган жылда «Эльбрус» курорт битеуросой квол кёпоруу бардырылганды, тау лыжалы бла учууда кыарланды эм иги курорта саналганды. Аны бла байламы Минги тауу этеклеринде Россейде тау

ламысы Минги тауу тийресине барадыла, алай башка жерлени сайлагъанына да асламында. Къоркъуусулуктуу жалчылуу бла байламлы сорууларгъа жууапла бергенди. Ол жаны бла къл тамамланганды. «Эльбрус» курорттехника жаны бла битеу кереклени жангырта турды. Анга да къарамай, бизни битеу курортларыбызда эселге алынырыкъ эм къоркъуусулуктуу жалчылыкты заллага аслам эс бурмулай кылмайды. Инвестицияла келирча онгла къуару иш тохтаусуз бардырылды. Курортну инфраструктурасына биолонюкте 14 миллиард сом кырал инвестиция салынганды. Аны хайырындан тау лыжалда учура аламет жолла, жалгъан кыарны чыгаргъан система, жол-транспорт эм коммунал инфраструктура

жангыртылганды. дагъыда къл башка ишле тамамлангандыла. «Эльбрус» курортну сау жыны ичинде ишлеп турура этерге 60 миллиард сом къораттыргъа мурат барды. Аланы ичинде 35,5 миллиард сом бюджетте кирметен ачала болукдула, алагъа 5,7 милг адам сыйлырча кшошак койле эм башка жерле ишленкирилди», - деп чертгенди Казбек Коков. Андан сора республиканы оюнуосу Россейни ТАСС информаций агентствосуну генеральнй директоруна Андрей Кондрашовка эм билеу информаций агентствосун эм Кавказ.РФ компанияда ишленгенге проектени бардырырга себеплик этелерини оюн жорек ыразлыгынын билдиргенди. Дагъыда ол Минги тауу этеклеринде тау лыжалы бла учун жаны сезон кышда солурга сойленени къуандырылгъан айтанды эм жолуучулары Къабарты-Малкъарга чакыр-ганды.

Байрам

Усталыкларына, жюрек жылыларына да – бийик багъа

Къырал музыка театры бардырылгъан къуанчылы жыйылыуда билим берю системала ишленгени белгиленгенди.

Устазны халкъла аралы кюнине, Юкритиюно кюнине, Кшошак билим берю системала ишленгени кюнине аталган байрамга КЪМР-ни Парламентини спикери Татьяна Егорова, КЪМР-ни Башчысыны Администраци

Парламентини депутатлары, Правительствоу келечилери, муниципал районлары бла шахар округлары оюнуучулары, педагогиканы ветеранлары, билим берюде ишленгенге кыатышкандыла. Терде болгъаныча, жыйы

Казбек Кокову алгъышлауун окуганды эмда 2025 жылда профессионал усталыкыла жаны бла конкурслада алчылагъа сауъала бергенди. Билим берюде ишленгенге эм ветеранлары Татьяна Егорова да алгъышлаганды.

билимин юсюнден айтмайла. Устазны борлары андан кендиле – ол инсанны, аны адам-кылыгын, къл къарамларын къурайды, ол а жууаплы жумушду. «Башканы юйретир ючюн», кесини койренгенден эсе къл акыл керекди», дегенди акъылманнадан бири. Бу сёзле устазны усталыгын терен ачыклайдыла. Алай жангычылыкларгъа кълзери жанган сабийни, аны жетишилмелерин, холрамларын кёрсен, битеу кыйынлыкка, кемчиликке, жарсыула унутулдыла. Былай кезиледе уа Дмитрий Менделеевни сёзлери келди эсиме. «Устазны ехтемлиги – окуучулаады, ол салган урукку кылай есенгенде», дегенди Татьяна Егорова. Спикер къыралны келир заманын школ, устаза куаргъанларын да чертгенди.

Ол себептен бу сферга аны эс бурлады. Билим берюню ырысы-техника базасы игилендирилди, методикала алышылдыла, жангы нызамла кийирилди. Болсада устазны фамузу, ишине соймеклиги, чыгармачылык жумери болмаса, окутууну хайыры болмазыгын да чертгенди. Татьяна Борисовна билим берюню ветеранларын энци алгъышлаганды. Кълпе бонон да ишлейсиз, жаш адамлагъа усталыкыга соймеклики юлгосон кёргозе. Билим берюде ишленгени жокеринден алгъышлай, саулык, кшопайлык, мындан ары да жетишилме, окуучуладан соймеклик тежеме, дегенди ол. Татьяна Егорова ишлеринде жетишилгени КЪМР-ни Парламентини Сыйлы гра-

Экономика

Кёрюмюле билимчра ёсгендиле

Быйылгы жылда Къабарты-Малкъар экономикада болдурган кёрюмюлери бла Россейни эм иги регионларын санына кирди, деп билдирде республиканы оюнуучуну телеграм-каналы.

Россей Федерацияны Экономика айнаыу министрствосу къаралды 2026 жылгъа эм 2027-2028 план жылгъага социал-айнытуу жаны бла белгиленген кёрюмюлени хазырлаганды. Анда шартлагъа кёр, жылы агъына 79 регионну экономикаларнда өсом болукду. Сагъангъан министрство ич регион продуктлары ёсген регионлары да тура этгенди.

Алчылары санына Чукотка (20,8 процент), Калуга область (7,7 процент), Адыгя Республика (7,3 процент), Удмуртия (5,6 процент), Къабарты-Малкъар (5,5 процент) эм Севастополь (5,3 процент) киргендиле.

«Къабарты-Малкъарда экономика кёрюмюлени ёсулери инвестиция проектлени эм башламчылыкканы жашауда бардыргъаныны хайырындан болганды. Ала барысы да эм зюлнюк, энергетиканы эм туризмни айнытугга себеплик этдиле», - деп чертгенди республиканы оюнуучу Казбек Коков.

ясыны таматасы Мухамед Кодзюков, КЪМР-ни Правительствоусуну башчысыны оюнуубасары Залим Каширов, жарыкчаландыруу эм илму министр Анзор Эзав,

лыу Россей Федерацияны бла Къабарты-Малкъар Республиканы гимнлерини согууу бла ачылганды. Мухамед Кодзюков, Тюбешиуно ача, КЪМР-ни Башчысы

- Биз хар бирибиз окууугъа, зюбизде сойген усталыкъ эм ветеранлары Татьяна Егорова, Аданы кыадары ол школда алгъан дерслеге кёре къуралады. Мен къуру

Социал сетъледе «Заманны» адреси: ВКонтакте – <https://vk.com/zaman.1924>, Телеграмда – t.me/zamankbr.

Жазыпы-2026

Газет – халкъыбызны къыраллыгыны бир белгиси

Багъалы окуучуларыбыз!
«Заман» – миллетибизни жангыз газетиди. Ол халкыны къыраллыгын кёргозттен бир белгиди. Аны бетлеринде малкъар халкыны маданиятыны, тарыхыны, бюгонню жашоуну, белгили эмда айтхылык адамларыны, жетишилмелерини эмда жарсыуларыны юсюнден басмаланган материалланы сиз бир башка изданинда тобаллык тойлоусыз.

Бюгонюле Россейни почта бөлгюмлеринде газетледе бир журналга жазылуу иш бардырылады. Алайды да, жазылыгыз, билеклик этигиз кесибизни газетибизге. Мындан ары да ол сизни кертти шубагууз, огуруу сёз негеригиз болур деп ушанобуз!

Газетни алты айгъа багъасы 1130 сом бла 82 копекди.

Изданиыбызга Интернетте бу адресни <https://podписка.pochta.ru/press/%D0%9F5893> ачып, ол магоналы жумушу алай тамаларгъа да болукду.

«Заманны» редколлегиясы.

Бизни индексибиз – П 5893

ОГРАНИЧЕННЫЙ НАБОР в подразделение БПЛА

С возможностью обучения и переподготовки

от 4.720.000 Р
ЗА ПЕРВЫЙ ГОД

2.200.000 Р
Списание долгов

ЕДИНОВРЕМЕННО до 10 млн. руб.

ОБРАЩАТЬСЯ: г. Нальчик, ул. Идирова, д. 198 Тел.: +7 (952) 579 03 45

Эсепте

Бир бирге билеклик этиу эмда аскер къарындашлык халга

Нальчикке Шимал-Кавказ федерал округну ветеранларыны араларында бардырылган «Ата журтну къоруучуларыны кубогу» ючюн эришмеледе хорлаганлыны саугъала болганды. КъМР-ни Башчысы Казбек Ковок алыны эмда бу мағаналы эришмеледе кытышхаланы бла кырауучулары алгышылганды.

Къабарты-Малкъарга бу аламыш болганды. Аны хайрындан спорт эмда аны паралимпиада тюрлюсүндө андан ары айырга улуу коч алгышы ишкериме. «Ата журтну къоруучулары» кырал фонды бу эришмелери бардырылган Нальчикте сайлапбарыны ючюн жорек ыраулыгы билдирме. Къонакыны этиу сакъалайы» - дегенди. Статс-секретарь РФ-ни Къоруулау министрли орунбарсы, «Ата журтну къоруучулары» фонду татамасы Анна Циулиева бу эришмеле кызауатда жигитлик этгенлени

мамыр жашауға келишириу жаны бла кыйматты амылча саулга Россейде да бардырылган черттенди. «Ала энчи колголерин, таукепчилери, сызулары бла да башхаланы келгендериле, кызауатланы ветеранларына психология тыйгышпадан этерге болушдыла, бир бирге эс тапдыруу, билеклик этиу халга кырауыдыла. Аланы жамаут жашуға тири кытышханлары ветеранлары араларында байламкылыны кочлендирме, жигиттеризини саулукларыны игилендирме, мамыр жашауда

жерлерин табарға болушдыла», - деп белгилегенди Анна Циулиева. Россейни Паралимпиада комитетини президенти Павел Рожков а СВО-ну ветеранлары былай этиу эришмеледе оюну кытышханларын черттенди. Нальчикте уа паралимпиада дерини чеклеринде окурдуулау жана осал кыргенде садакдан атуу жана бла мастер-класс биринчи кер бардырылганын айтканды.

Эришмеледе кытышхаланы аланы кыраулы халларына да бийик багы бергендиле, ала шув, жорек жылы эмда аскер кырауыдыла халда этгенерин айрып айткандыла. «Спорт бла жерде болганындан сора кюрешип башталганы. Ол да «Ата журтну къоруучулары» фонду хайрындан болганды. Ставропольда болган эришмеледе

корохдан атыуда сынаганма кесими. Садакдан атыуда хунерим болганын да анда атыкылганма. Алгыра а кълумда окуну тутмаганды садакчы. Былай эришмеле ветеранлары жашарға келгендериле, спортх эс буруда этедиле. Аланы битур регионда да терк-терк бардырылға керекди, - дегенди Чечен Республикадан Жабраил Гадагов.

Эсигизге салайык, Нальчикте эришмеле Шимал-Кавказ федерал округну жети региондан СВО-ну 70 кычы бир ветеран кытышхаланды. Къабарты-Малкъар Республикасы командасы кеси ити жаны бла кырготтенди: 14 майда алып, битумкандалы зачетда биринчи жерге чыкканды.

ТЕКУЛАНЫ Хуа.

Къууачи

Ыспаулау, зюлле, саугъала да – устазлагъа

Бу кюнде Эбрус району Къууиланы Къайсын аты Мадаинат юйюнде Устазы халкъла аралы кюнюн, хар замандач, къууачлы халда белгилегенди.

Къартлыклары Фатимат тийишли болганды. Заколна чыгаруучу органы Ырызлык кыагыты уа Тырнаууны 5-чи номерли гимназиясы башланган классларыны устаз Татьяна Могилавец бергенди. Тырнауу Отарланы Керим аты 1-чи номерли лицейи татамасын школ-

га дерин билме берме жаны бла орунбарсы Моллаланы Зарета уа КъМР-ни Правительствосун Сайлы грамотасы бла белгиленгенди. Эбрус эти орта школуну башланган классларыны устаз Османлы Аминат-хад Правительствону Ырызлык кыагыты бергенди. Тырнаууны В.Г. Кузнецов

аты 6-чы номерли школуну сайы садыны юйретмучо Сания Айсинава, Келденелни Доттуланы Ахмат аты 1-чи номерли школуну музикадан устазы Акъыйлыны Динара, бу элли Зейналы Тимур аты 4-чу номерли орта школуну педагогу-психологу Жанатяны Маргарита, Тырнаууны 5-чи

номерли гимназиясыны татамасын юйретме жаны бла орунбарсы Светлана Кадникова КъМР-ни Сайлы министрствосуну Жылы грамотасы бла саугаланганды.

Эбрус району администрациясыны, билим бермеу управленийсыны, жер-жерли самоуправлене советини сайлы грамоталары бла ырызлык кыагытлары бла устазаланы бла юйретмучо эти улуу къууачи белгиленгендиле.

Жылыууда Тырнаууны Отарланы Керим аты 1-чи лицейини «Жомак» деген 5-чи сайы садыны коллегиясы «Россейни эмиги сабий садлары» деген битурессей эришмеле хорлаганыны, лицейи 6-чы номерли «Алешушка» сабий садында ишленгенли «2024-2025 жылы юлголюо сабий садда» деген битурессей эришмеле биринчи жерин алганыны юсонден да айтылып, дипломла бла ырызлык кыагытыла берилгендиле.

Ол кюн атлары айтылган, белгиленген, саугаланган устазла барысы да Эбрус району администрациясыны башчысыны оюну бла премияла бла да саугаланганды.

Къууачлы жыйлыуу белгиленгенбича, аслам устаз бла юйретмучо ишлеринде, тюрлю-тюрлю эришмеледе кытыш, болуурган жетишмелери да кырауучулары келерин ботюн жазарк этгендиле. Хар келген устазга уа голле саугалыганды. Ингир той-оюн бла бошалганды.

ТЕМУКУЛЫНЫ Асият.

9 октябрь – Кавказ ючюн кызауат хорлам бла бошалган кюн

Туугъан журтубузга кертилик болгурганды жигитликле

1944 жылда 1 майда СССР-ни Баш советини президиуму Указы бла жангы шарт сауга тохтадырылганды. «Кавказ къоруучулары ючюн» майда. Ол «Кавказ ючюн кызауатны мағаналыгыны, аны жигит къоруучуларыны берген хунерме шаштылык этеди.

Кавказ ючюн сармеш Улуу Ата журт урууда немислиени алгъа баруулары тыйрга ол бергенди, алай бла уа сайлы кызауатны баруу сыйдырды. Таркычылары оюмлардына кер, анди Совет Союз кытышар, Улуу Ата журт уруу кылай бошалганын айткан да кыйранды. Бу кызауат 1942 жылда 25 июлда башлангы, 1943 жылда 9 октябрда бошалганды. Кеси да эти улуу операцияда колешингенди – биринчи жарымда совет аскерлери душманны къоруучуларыны келгенди (1942 жылда), экинчисинде уа, сармеш бла алгъа барып, немислиени уытырга (1943 жыл) къогдан келгенди.

МУРАТАРЫ

Гитлери Германияга Кавказны нефти артыкда керек болганды. Аскерини техникасы өсенди, алай алгъа отлук жетимлегенди. Алай бла фашистени «ЮГ» аскерлери эки къауумга яошешинди – «А» эм «Б». Биринчисини баш армия киргенди, аны аскерилери Алаша, Дондан ётоп, Къобаны, Шимал Кавказы, Азов эм Къара тенгизини ючюкыш жанларын къолга этерге борча салындады.

Гитлерилерге кыажуу олар совет сармешине «ЮГ, Шимал-Кавказ эм Закавказ. Биринчисини баш армия киргенди, аны аскерилери Донну къоруучуларыны, Фронну башчысына генерал Малиновский салындады. Шимал-Кавказ фронт бир аскерден бла эки корупдан къуралганды. Совет Союзу маршалы Будённый башчылыгында аскерилерге Къар кытышар, аны аскерилери сакларга борча салындады. Къара тенгизини, анда орналган аскертенгиз фронтну алгынынгъа базаларын а Закавказье фронт къоруучуларыны.

МАЛГОБЕКНИ КАТЫЛЫГЫ

Совет аскерлери гитлерилерге кыажуу мадарланы жалаңда Туапсени тийринеде барларга онг чыгады. Гитлерилерини «А» къаууму, ючге ёлононо, бирден алгъа сармеш башайдыла. Аланы биринчилери Къара тенгизде Анапа-Попу-Батумге, экинчилери Крым-Кутансы ючюносо уа Питлорск-Прохладныны-Орджоникиде жанларын къолга этерге, андан ары Грозныйге, Махачкъалага, Бакуга жетерге керек эдиле.

1942 жылда 23 августда гитлерилер Москвага атландыла. Эки кюн баргъан кылыты сармешелден сора шаварсы душманна къолга тошеди. Терекенде отлук, гитлерилер Грозныйне нефтине жууклашырга мунг этедиле. Алай Малгобекден ары совет аскерле душманны кюймайдыла.

КЪАЗАУАТНЫ ЭКИНИ ЖАРЫМЫ

Кавказын жалынкысызлыгы ючюн кел аскериле операциян бергендиле. Болсада «Дельцевис» операцияны чачарга, душманна нефтьге жуукку оюну келгире онг бермеге къолдан келгенди. Аны бла бирге уа Тер урууда къошумлай кылангы да жетимшеледен бири болганды.

Баш мағаналы сармеш Таман жарым айракм ючюн бардыла. Саны 400 миннге жуук гитлери аскерлере, не мадар да этил, арта турмазга борч салындады. Новороссийск-Таман операция урууну тарыхында бек узунадан бириде дерге болукду – ол 1943 жылда февралдан октябрге дерге барганды.

Таман жарым айракм 1943 жылда 9 октябрда гитлерилерден гуауланганды. Башында сагына келгенбича, 1944 жылда бу сармешини мағаналыгыны тергелип, «Кавказы къоруучуларыны ючюн» майда тохтадырылды.

ТАУЛУ КЪОРУУЛАУНЫ

Кавказын эркинлай ючюн кызауатда Къабарты-Малкъарды жигит улаура таулу халкыны батыр жашлары да кытышдыла.

фессор Продеус хар медицина багынуу хайры, хатасы да болуурга болуургуна жетгендигинде, алай миллион сабийден бирини ауруганы дарман салуучу кетериге сытау тийлойдю, дегенди. «Прививка» дарман салуучу халына кыраарга керекди, ауруусунуп эсе, кечерек этерге да болады», - дегенди.

Дагында брифинге вакцинация жалаңда медицина учреждениеде бардырылганы кереклиси энчи чертиленгенди. Дарман салуучу кыажуу кел зат басмаланганды, алай жыйырмадан ёморно аллында бизде хар тюртюнчю адам туберкулездан ауруганын сагы-мыланганды, бу проблема вакцина бла хорланганды», - дегенди Продеус.

Дагында тыш кыраллагда барырга оюнгенде, анда бийик билим алгырга итингенге бир жылы ичинде жыйрма прививка этедиле. Италияда кемеде дарман салырга эркинлик бермеселе ата-энале, арта уа аланы сабийлери ауруса, багынуу ючюн ача кесери тейледиле, - дегенди профессор Ирина Зайкова. - Америкада отогъузуну ёморде «Сени нечча сабийин барды?» - деген соругура «Билемийме, алышка кемеде ауругамыздыла», - деп болгандыла. Ол аурудан сабийлени он проценти ёлгенде ол заманда. Бугастанда да мигрантланы халылардан болум аламы тийлойдю Америкада. Профессору оюмуна кер, Россейде

Аладан келери кишиленин, батырлыкны, тугъан журтубузга оюмкелини колгонон кырготуу, кеп кырал саугалага тийишли болгандыла. Ол санда «Кавказын къоруучуларыны ючюн» майдагы да Биттирланы Юсюню жашы Назир Ата журтубузга гитлерилер чабуул эткен ондан кытышхалды кызауатха. Ол 1-чи гвардия аскерини 802-чи энчи телеграф-почтуу ротасыны къауумунда кыулук этгенди. Эфрейтор Биттир улу кызауатда кергостген батырлык ючюн аманат. Жылдуу аскерини, «Кышкылда ючюн», «Кавказын къоруучуларыны ючюн», «Аскерни сайлылык ючюн» майдалага тийишли кырготенди.

Кызауатда аскер ёломулени арасында байламкыны кырауу, аны чырмауу, кызык-оо ишлерини тийриге артыкчы эткенди. Жумушладан бириди. Командирлени, аскер ёломулени араларында байламкы болмаса, кызауат кылай барлыгы белгисизди. Биттир улу кыулук эткен аскер ёлому алай мағаналы ишле толтурурды.

1944 жылда 12 октябрда Биттирланы Назир Люксове-Пиллево жерде аскерни нёгерлери бла батырлыкны юлгонон кырготтенди. «Биттирлер, душман кыты от бардырылганды да кырамай, бурлукуу толтура, аскерилени алгъа эттерди. Ол сыны таркатып кытыганды. Аны хайрындан а душманга кыажу атакага чыккыган корупу бла байламкы чырмауусу кыраулганды.

22 июлда эфрейтор Биттир Подгайш-Монастырьска жерде башалагъа юпто болуп, кече кырауучу кыажу эмда журун жууагына да кырамай, маруучу корупу бла байламкыны жалчытканды. 23 июлда Монастырьска-Пришув жерде ызы кырауу-тартуу ишлеге кытышхалды. Алайда кепи буулганында да кырамай, череден ётоп, салынганы бурлукуланы заманга тийриге артыкчы эткенди», - деп жазды аны командирни капитан Патмажан.

«Кавказын къоруучуларыны ючюн» майдалга уа Биттир улу бу кырал сауганы тохтадырыу юсонден Указ кылай кырготтенден сора биринчилени саньнда тийишли болганды. Ол 1-чи гвардия аскерини кадрла жаны бла ёлононо татамасы полковник Холотов кырготтен тизмеде тюртюнчю келеди.

Улуу Хорламга жыл жарымдан да аз кылангъа Биттир улу эттуу кырал саугага тийишли болды. «Кысыл Жылдуу соругенде. Саугалау документе айтылганды. 1945 жылда 23 январда Любань-Раба жерде юзюлген сыяны жангыра, эфрейтор Биттир, багында ишлей, чачыдырган ызыны бирге къошканды, суукырга да кырамай, ол кепи кылысы корорешинди. Ол аз юзюлген кырауучу кыажу эмда журун жууагына да кырамай, маруучу корупу бла байламкы текер жалчытылганды.

31 январда уа Свава-Подливски жерде эки ючюк кырауучу кыажу эмда журун жууагына да кырамай, маруучу корупу бла байламкы текер жалчытылганды. «Эфрейтор Биттирлер кырал саугага тийишли болды», - деп жазды таулу сыястини юсювенди командирлери.

Дагында Кавказын гитлерилерден эркин этен жигитлени арасында Созыяланы Мухаш, Уналаны Дадаланы жашы Мазан, Малкъондуланы Алай, Ахобекланы Алишю, Бауаланы Дамлы, Батчаланы Домлай, Мызыланы Зелени, Уйбашланы Казей, Нёгерланы Эрменбий, Османланы Хангегир, Занкишланы Алей, Кумудланы Хангегир эм миллетчилени кеп башка жигит улаура Кавказын къоруулау сармешлеге ата журтубузу эркинлай, халкыбызны жалынкысызлыгы ючюн жанларын-кыларан аманай сармештенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Брифинг

«Сизни республикагъызга дарман салуу бютюн бек керекди»

Нальчикде КъМР-ни Саулук сакълау министрствосуну биринчи поликликасында дарман салууга хорланган брифинг бардырылганды. Анга олайын халда юч профессор кытышхалдыла: Андрей Продеус, Ирина Захарова, Татьяна Чеботарева.

Брифингнин башлай, КъМР-ни саулук сакълау министр Рустам Калибатов сабийлерине дарман салууга унамаган ата-аналаны саны оюк барганын, бир-бир муниципалитетледе аллайла тёрт процентге жеткенерин билдиргенди. Министр былай шартла да келтиргенди: жалаңда арт беш жылы ичинде кемеде, кеп жетелден (колшоу), гриппден ауруп 18 сабий ёлгенди, аладан онууну жылыра окуна толмаганды эди. «Бу болуп бизге бек жарыштады, ангы-ауруу ишле кочленгенди жарарк тийлойдю. Бу сабийлерге заманды дарман салыны эди, сау кылыкты эдиле», - дегенди.

Рустам Калибатов алгъаракада санларды кытып къаууандан (стопник) ёлорге аз кыланган сабийни да саугынганды. «Отуз жылы ичинде Къабарты-Малкъарда болмагъан ауруу жангыдан чыкканды! Сабийни аурууну тозу тохтадырыу ючюн, тешемедича амалны хайырылчып, Москвада специаллисте бла кенгешерге тошкенди, азы бла дарман изленгенди, ол а Ростава табылганды. Сабий сау кыланганды, алай аны саугууну толунсулай къайтаруу эки жылга созулушканды, ол

атларга окунуу жангыдан юйренеди», - дегенди министр. Сабийлерге бакъыган аллерголог-иммунолог, профессор Андрей Продеус биринчи республикада дарман салуу башхаландан эсе мағаналы болганын черттенди. Нек дегенде Кавказда сауусуну жонкыгъан тёре барды, сора жуужь-жан ауруула терк жайылгъа бардыла. Дагында анынала, апыла бла жашагъан кеп сабийли юйорле да бардыла. Дарман салыны, аланы юйор иммунитетлери кочленди, дегенди.

Да сора нек ёлген барды дарман салууга кыажу болганыны санлары? Врачла айтадыла: дарман салганды, сабий ауругъан этеди, аурууга анти-тепала чыгарды. Алай бир-бир амилле уа сабийни алышка кырауу жокду инфекиялага кыажу турурга, аны саулугуна зара тошкен, дейдиле. Андрей Продеусу оюмуна кер, уа барды сабийни иммунитетти. «Дарман салуу ол къорууду. Медицина не айныгъан эсе да, алышка чечкенден (ветринка), кемеде (кору), кызыл кеселден (краснуха), къутурудан (бешенство), энцефалиттен дарман жокду. Меннинг, коти вирусунин инфекияла да бек кызын

багыладыла. Прививка уа бу кыйын аурууладан сакъалайды», - дегенди. Дарман салынгандан сора сабий сакъат болады деген оюмду да Продеус тергеде санаганды. Британы илим Эндрю Уэйкфилд 1998 жылда кемеде, кызыл кеселден прививкаланы хаталарындан сабийге аутусте боладыла, деп, стагы басмалганды. Алай арта бардырылган титилеуе бу алим терк болганын ачыклагандыла, аны дипломду да сыйырлаганды, стагысында да хар жерден кетергендиле.

Алай бютюнчюде Интернетде башка кырымалардан, Россейден да бир-бир амилле дарман салуу сабийни саулугуну бузуды деп жаздыла. Жарсыуга, амиллени, врачланы араларында бирча оюм жокду прививкаланы ностерденди. Орам халарласта тынпыламайдыла анал, амилле жазгъан стагыланы окуп, асарары боладыла...

Профессор Продеус бугастанда аутизм бек терк жайылгъан барганын черттенди, жуужь заманда хар ючюнчю сабий аутист болуушу деген кырауусу барды. Бу болуму сытауларын амилле табамлайдыла, врачла уа аутизмден багъалмайдыла. Алай, Продеусу оюмуна кер, аутизмни сытауу дарман салууда тийлойдю. Брифингте саууса сабийлени аналары да кытышхалдыла. Аланы айтышарына кер, бир-бир балачыкка дарман салынгандан сора ауругуларында. Про-

БАЙСЫЛАНЫ Марзият. Сурат авторду.

